Få ugens vigtigste artikler, direkte i din indboks
POV WEEKEND samler hver fredag morgen ugens væsentligste debatindlæg, analyser, anmeldelser og essays i et skarpt ugebrev.
Det er selvfølgelig HELT GRATIS at modtage, og du kan uforpligtende tilmelde dig her.
Ja tak!

Indland · Debat | Læsetid 7 min.

Fremtidens Danmark: Gamle problemer kræver nye løsninger.

Erik Christensen
22.08.2021

FREMTIDENS DANMARK // KOMMENTAR – Hvorfor er de store samfundsproblemer uløselige for Mette Frederiksen, spørger cand.scient.pol. Erik Christensen. Han påpeger, at både Reformkommissionen og Ydelseskommissionen i deres mandat var bundet af gamle rammer, nemlig at "man skal yde, før man kan nyde". Og det løser ikke, hvad der nogle gange betegnes som "vilde problemer".

Dette debatindlæg er udtryk for skribentens holdning.
*Alle holdninger, som kan udtrykkes inden for straffelovens og presseetikkens rammer, er velkomne, og du kan også sende os **din mening her**.*

I Folketingets afslutningsdebat i begyndelsen af juni måned skitserede statsministeren en række problemer, som regeringen fremover vil prioritere og lade sig måle på. Et af de problemer er, at der findes en stor gruppe af unge mellem 15-24 år uden uddannelse og job.

Et andet problem er den store gruppe af voksne uden fodfæste på arbejdsmarkedet. Det drejer sig om ca. 190.000 langtidsledige, ikke-jobparate – ofte syge – kontanthjælpsmodtagere, der er på en midlertidig ydelse, men hvor midlertidigheden har udviklet sig til noget blivende.

De vilde problemer

Den tidligere Deadlineværт Sigge Winther Nielsen har i sin nye bog om *Entreprenørstaten* kaldt sådanne problemer for vilde problemer. Det er komplicerede problemer, hvor hverken problemet eller løsninger er rigtig kendt.

> Nu vil Mette Frederiksen så komme med et udspil til efterårets forhandlinger på konferencen "Fremtidens Danmark" i morgen, den 24. august

Det skyldes, at problemerne går på tværs af de bureaukratiske sektorer, som det offentlige er opdelt i, så fælles problemdefinition og problemløsning er besværliggjort. En anden årsag er, at enkle belønningsmekanismer som tildeling af økonomiske tilskud og straffe- og kontrolmekanismer ikke er særlig virkningsfulde.

Regeringens Reformkommisson og Ydelseskommissionen fremlagde sidst i maj deres analyse af problemerne med forslag til løsninger.

Nu vil Mette Frederiksen så – forud for Folketingets samling – komme med et udspil til efterårets forhandlinger på konferencen "Fremtidens Danmark" i morgen, den 24. august.

Vil hun her præsentere en helt ny løsningshorisont? Det ser det ikke ud til.

Ingen nye løsninger

De to kommissioner kom nemlig ikke med nye løsninger på de gamle problemer. Den væsentligste grund var, at de rammer, som regeringen havde defineret, forhindrede dem i at "tænke ud af boxen" og foreslå helt nye løsninger.

I kommissoriet for Ydelseskommissionen hed det, at kontanthjælpssystemet skal være et midlertidigt økonomisk sikkerhedsnet, og princippet om ret og pligt skal være et bærende element. Det betyder, at kontanthjælpsmodtagerne skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet og bidrage i det omfang, det er muligt.

For Reformkommissionen hed det, at man skulle stile efter bedre uddannelse for alle og flere i job, så erhvervslivets muligheder for at øge produktiviteten styrkes.

"Fremtidens Danmark" er overskriften på regeringens konference i morgen tirsdag. Kan visionen holde til en virkelighed, hvor 20 af befolkningen ikke lever op til den "lønarbejdsnormalitet", som forudsættes i lovgivningen i dag, spørger Erik Christansen. Foto: Statsministeriet

Det grundlæggende problem er, at den overordnede vision for samfundet med fortsat økonomisk vækst og lønarbejde for alle som ideal og normalitet er forkert.

> Pointen er, at økonomiske incitamenter ikke virker på alle, fordi mennesker er forskellige i forhold til ressourcer, netværk og præferencer

Regeringen har ikke erkendt, at store grupper af mennesker, ca. 20 % af befolkningen i den arbejdsdygtige alder, ikke kan leve op til den lønarbejdsnormalitet. Derfor ser de to skitserede problemer uløselige ud, hvilket de to kommissioners beretninger også indirekte viser.

Man erkender, at man ikke har løst problemerne

Det er bemærkelsesværdigt, at regeringens Reformkommission erkendte, at man ikke havde løst en række store samfundsproblemer. Man sagde endda, at man havde erkendt problemerne for længe siden, at der var gjort et utal af forsøg på at løse dem, og at de – alle løsningsforsøg til trods – fortsat var uløste.

Den blev kaldt kommissionen for 2. generationsreformer, fordi den skulle komme med løsningsforslag til de hidtil uløste problemer.

I 1. generationsreformerne, som man hidtil har brugt, har man brugt relativt simple værktøjer baseret på økonomiske incitamenter. De økonomiske reformer er gået ud på at justere, hvem der har ret til hvilke ydelser, hvornår og hvor længe.

Pointen er, at økonomiske incitamenter ikke virker på alle, fordi mennesker er forskellige i forhold til ressourcer, netværk og præferencer.

Ydelseskommissionen løser nogle problemer og forværrer andre

Ydelseskommissionen kom med forslag til løsning af de samme problemer med unge mellem 15-24 år uden uddannelse og job og de 190.000 langtidsledige, ikke-jobparate kontanthjælpsmodtagere fra en anden vinkel. Den skulle komme med forslag til et mere forenklet kontanthjælpssystem.

Umiddelbart blev kommissionens forslag rost fra flere sider, fordi den kom med et system, der så ud til at løse en række af de problemer, som den politiske opdragsgiver satte den til at løse.

> På grundlag af de hidtidige erfaringer er det svært at forestille sig, at disse grupper har nogen som helst chance for at kunne opnå en højere sats med de krav, der stilles om arbejde og uddannelse

Forslaget indebærer et kontanthjælpssystem med to grundlæggende niveauer i form af en grundsats og en forhøjet sats – på henholdsvis 6.600 kr. og 10.450 kr. – hvor man skal gøre sig fortjent for at få den høje sats.

Man skal have gennemført en uddannelse eller været i 2,5 års ordinær beskæftigelse inden for de sidste 10 år, eller man skal være fyldt 30 år og have gennemført grundskolen, for at kunne få den høje sats. Det giver et incitament til arbejde og uddannelse.

Men hvem er i konstanthjælpssystemet? Ydelseskommissionens kortlægning viser, at to tredjedel af kontanthjælpsmodtagerne er i systemet mere end et år. 25 procent er der fem år eller længere tid. 4 ud af 10, der går ud af systemet, vender tilbage. De cirkulerer så at sige i systemerne. Endvidere viser analysen, at 65 % af klienterne ingen uddannelse har ud over grundskolen, og at 40% har en diagnose på en psykisk lidelse.

Når Ydelseskommissionen nu foreslår en grundsats, der er lavere end den nuværende kontanthjælp, rammer det de grupper, der er langvarigt i kontanthjælpssystemet og kæmper med psykiske lidelser, meget hårdt.

På grundlag af de hidtidige erfaringer er det svært at forestille sig, at disse grupper har nogen som helst chance for at kunne opnå en højere sats med de krav, der stilles om arbejde og uddannelse. Ydelseskommissionen synes ikke – som Reformkommissionen – at have erkendt, at økonomiske incitamenter ikke lader til at virke for disse grupper.

De, som hverken kan arbejde eller uddanne sig, henvises til at gå til kommunen og bede om supplerende hjælp til alt det, de fremover ikke selv vil have råd til. Det betyder, at billedet af et nyt forenklet system krakelerer.

Endelig løser Ydelseskommissionens forslag ikke fattigdomsproblemet for børn. Det løfter ca. 6000 børn ud af fattigdom, men der findes 60.000 fattige børn.

Der ligger en flig af erkendelse i nogle formuleringer

I et indlæg i Politiken den 19. juni 2021 ("Ydelsessystemet bør tage højde for, at mange unge har udfordringer ud over ledighed") kommer Ydelseskommissionen med en interessant bemærkning hvor de forklarer, hvorfor de foreslår et nyt system:

"Derfor foreslår vi som noget nyt at adskille ydelser og indsatser. Ydelsen forbliver den samme, uanset om man skifter mellem at være aktivitetsparat og uddannelses- og jobparat og uafhængig af evt. øvrige fremskridt eller tilbagefald. Sikkerhed om ydelsen og økonomien giver bedre vilkår for, at unge kan fokusere på det, som burde være det væsentlige i den unges liv, nemlig at få det bedre og tage skridt i retning af selvforsørgelse".

> Det rigtige alternativ er naturligvis, at man giver dem en ubetinget eksistenssikring og samtidig al den støtte, de ellers har bruge for

Men gælder det ikke helt generelt for kontanthjælpssystemet, at sikkerhed (tryghed) om ydelsen giver bedre vilkår for at koncentrere opmærksomheden om de problemer, man har?

Først når man er helt sikker på, at den grundlæggende ydelse ikke kan tages fra en, får man den sikkerhed. Og det er en sikkerhed, man aldrig kan få i det nuværende kontanthjælpssystem, hvor man altid står til rådighed for arbejdsmarkedet.

Kommissionen siger dog samtidig, at erfaringer med den aktive indsats viser, "at man ikke skal lade de unge passe sig selv. Vedholdende fokus på dialog, indsatser og afklaring virker."

Hvad vil det sige "at passe sig selv"? Man opstiller (i en skjult polemik imod en borgerlønslignende ordning) alternativet som, at man blot giver dem en ydelse og så lader dem "passe sig selv".

Det rigtige alternativ er naturligvis, at man giver dem en ubetinget eksistenssikring og samtidig al den støtte, de ellers har bruge for. Frem for som nu i sidste instans at tvinge dem til en bestemt adfærd og fratage dem deres økonomiske eksistensgrundlag, hvis de ikke adlyder.

Hos Reformkommissionen finder man også et par interessante bemærkninger:

"På beskæftigelsesområdet er ret og pligt en grundsten, hvor krav, kontrol og sanktioner fylder. Måske kan indsatsen balanceres mere hensigtsmæssig med mere fokus på rettigheder, inddragelse og muligheder, og med målet om, at borgeren i højere grad oplever systemet som en medspiller, der viser tillid og leverer attraktive jobrettede serviceydelser og i mindre grad udøver kontrol."

Og lidt senere: "Kan man overveje at dreje beskæftigelsesindsatsen, så den i højere grad bliver bygget op på tillid og tro på borgerens evne og vilje?"

> Set i lyset af den høje velfærd og problemerne med belastningen af Jordens ressourcer ville det i dag være naturligt at vende om på rækkefølgen og gøre det til en moralsk pligt i stedet for en juridisk pligt

Forsigtigt peger kommissionen her på det grundlæggende problem i det nuværende beskæftigelsessystem, at lønarbejdspligten går forud for retten til sikringen af et økonomisk eksistensgrundlag. For det er den sikkerhed, der gør, at man trygt kan gå i gang med at løse de forskellige sociale og psykologiske problemer.

Det er angsten for fratagelse af det økonomiske eksistensgrundlag, der gør, at de fleste klienter har svært ved at komme i gang med at løse deres øvrige problemer.

Hele rammen skal tænkes om

I den arbejdsmarkedspolitiske forståelse af ret og pligt ligger der i dag en bestemt rækkefølge. Man skal *først* gøre sin pligt, hvorefter man kan få sin ret. Sagt lidt anderledes: man skal yde, før man kan nyde. Man skal arbejde, før man kan få sin løn (kontanthjælp).

Det er den grundforståelse, der skal gøres op med for, at man kan begynde at løse de store samfundsproblemer.

Set i lyset af den høje velfærd og problemerne med belastningen af Jordens ressourcer ville det i dag være naturligt at vende om på rækkefølgen og gøre det til en moralsk pligt i stedet for en juridisk pligt. Man har ret til en indkomst, hvilket gør, at man bedre er i stand til at gøre sin samfundspligt (gøre noget samfundsnyttigt).

Tilsvarende ville det i højere grad være i overensstemmelse med moderne psykologi, at man først må nyde (have en tryghed, sikkerhed), før man rigtig kan yde noget (for andre og for samfundet).

Sikring af retten til et økonomisk eksistensgrundlag løser ikke i sig selv problemerne, men danner grundlaget for en mere frugtbar problemløsning end i dag.

LÆS FLERE INDLÆG AF ERIK CHRISTENSEN HER

Foto: News Øresund – Johan Wessman © News Øresund – Johan Wessman,

Wikimedia Commons

Fremtidens Danmark | kontanthjælpsreformen | reformkommission | ydelseskommission

Erik Christensen
Cand.scient.pol.Erik Christensen (1945) er opvokset i Blovstrød i Nordsjælland og har læst Statskundskab ved Aarhus Universitet. Han er tidligere lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet, hvor han har undervi...

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv abonnent!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.
Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

Ja tak, send mig POV Weekend

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.
Har du mulighed for at bidrage til vores arbejde? Bliv medlem her →

25 kr./md. | 50 kr./md. | 100 kr./md.

Relaterede artikler

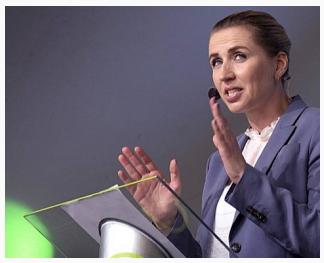

Frank Korsholm
Fremtidens Danmark: S ruster sig til valg
18.08.2021 | Indland · Danmark

Lisbeth Riisager Henriksen
Mennesker med handicap skal slet ikke være på kontanthjælp
04.08.2021 | Indland · Debat

Baris Kaymaz
Unge med svær psykisk sygdom taber på ydelseskommissionens anbefalinger
07.06.2021 | Indland · Debat

Jacob Sabir
Jacob Sabir: Poolside-muslimer
29.08.2017 | Liv & Mennesker · Indland

Lars Erslev Andersen
Iran: corona forstærker Trumps 'massive pres' på Iran
22.03.2020 | Indland · Mellemøsten

Mette Bærbach Bas
Hverdagsdansk: Informations-søgning er blevet for nemt
16.08.2019 | Indland · Debat

Chefredaktion
Annegrethe Rasmussen (ansv.), chef- og erhvervsredaktør
Alexander Meinertz, chef- og kulturredaktør

Redaktionschef
Mette Laursen, redaktionschef

Jourhavende
Michael Bernth, digital redaktør
Anne Juliette Ladegaard, dagredaktør
Jacob Gjelstrup, POV Weekend og sprog

Fagredaktion
Poul Arnedal, portræt
Nana Balle, fødevarer og mad
Mikkel Stolt, film
Jan Eriksen, musik og podcast
Hans Henrik Fafner, udland
Dorte Jelstrup, Kunst- og filosofi
Frank Korsholm, politik
Kurt Lassen, sportsredaktør
Lisbeth Liv Carlsen, undersøgende
Isabella Miehe-Renard, kulturredaktør
Susanne Sayers, videnskab

Copyright © 2022 · POV International